

Arvomuuutos muuttuvassa yhteiskunnallisessa kontekstissa 1981-2015

Martti Puohiniemi

Työryhmä: Arvot yhteiskunnallisessa kontekstissa

Sosiaalipsykologian päivillä Tampereella

5.5.2023

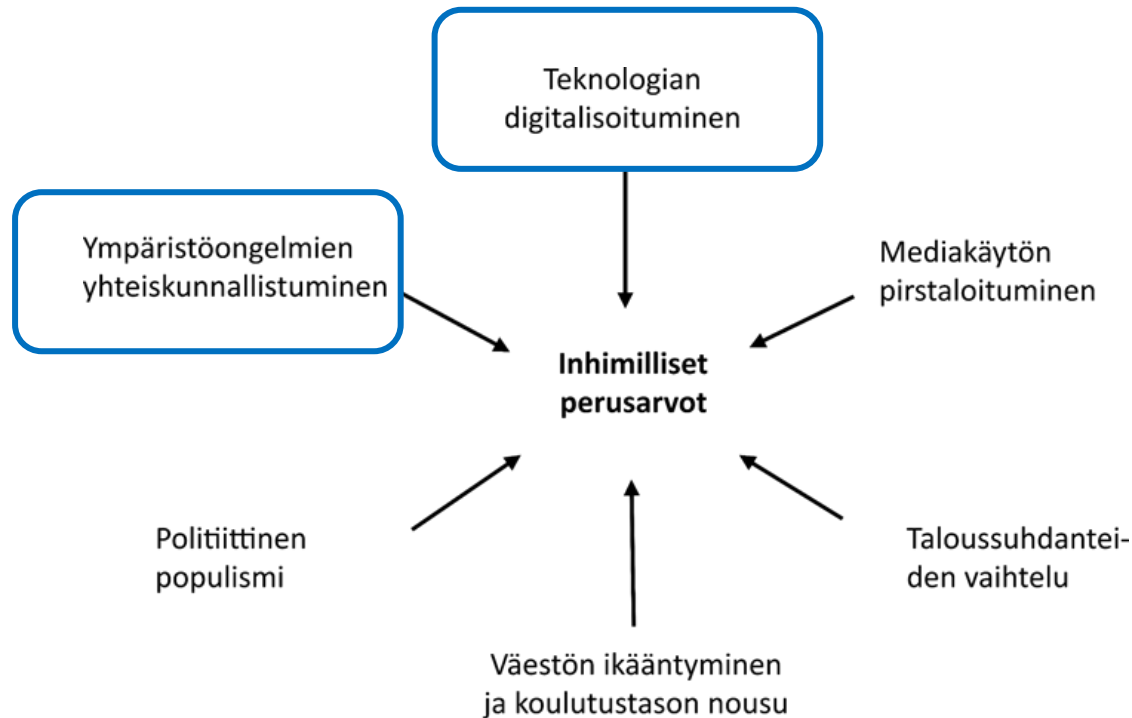
Johdanto

- Esitys perustuu A3-tutkimuksen (Arvot, asenteet ja ajankuva) aineistoon.
- Tutkimus toteutettiin Schwartzin (1992) arvoteorian viitekehyksessä ajanjaksolla 1981-2015, josta arvomittaukset kattoivat vuodet 1991-2015. 1980-luvun arvomuutos estimoitiin asenneväittämien avulla.
- A3-aineisto koottiin kysely- ja haastattelumenetelmällä ja se on vastaajamäärältään suurin, ajassa mitaten pisin ja sisällöltään laajin Schwartzin teoriaan perustuva SVS-arvoja tutkiva aineisto.
- Tutkimuksen ovat rahoittaneet Suomen Akatemia, Koneen Säätiö, sekä seitsemän arvoista kiinnostunutta yritystä ja oma yritykseni Limor Oy.
- Tässä esityksessä käytetyn aineiston keruu- ja analyysimenetelmät on esitelty teoksessa Puohiniemi (2022). Tutkimuksen kohteena ovat:
  - **Muutoksen koko kuva**
  - **Aikaan ja väestöryhmiin liittyvät yksityiskohdat.**

Ensin muutoksen koko kuva

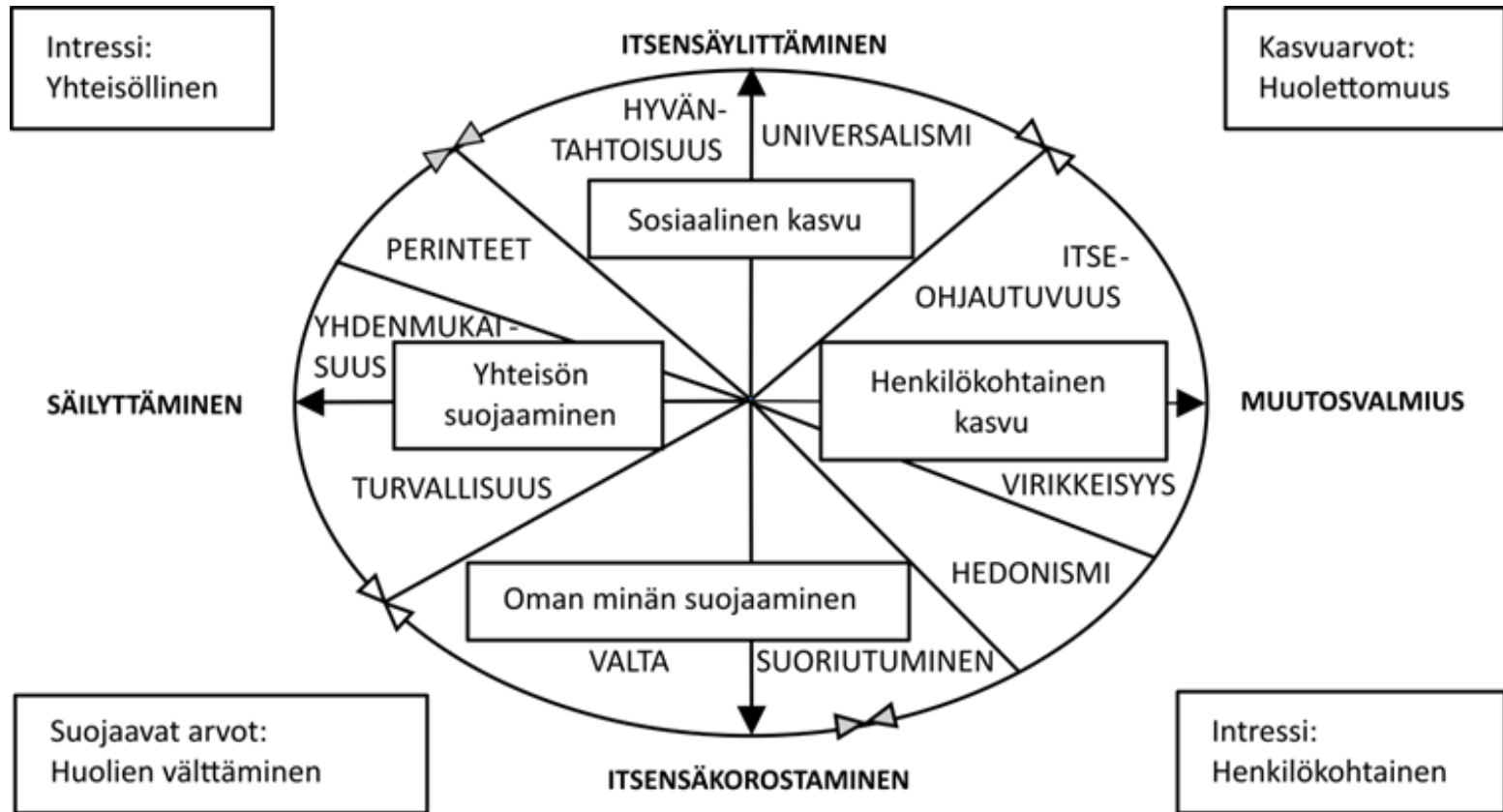
Konteksti, arvoexpressiiviset ilmiöt ja trendit

- Tutkimus kattoi yhden historiallisen ajanjakson, liberaalin demokratian nousukauden 1980-2015, alusta loppuun (ks. Fukuyama, 2020).

- Arvomuutosta tutkittaessa keskityttiin arvoekspressiivisiin ilmiöihin (ks. Schwartz & Butenko, 2014), kuten ympäristötekoihin ja innovatiivisen teknologian omaksumiseen.
- Näistä ilmiöistä muodostettiin **trendejä**, jolloin päästiin tutkimaan muutosta yhteiskunnallisessa kontekstissa ja **trendien yhteyttä arvomuutokseen**.

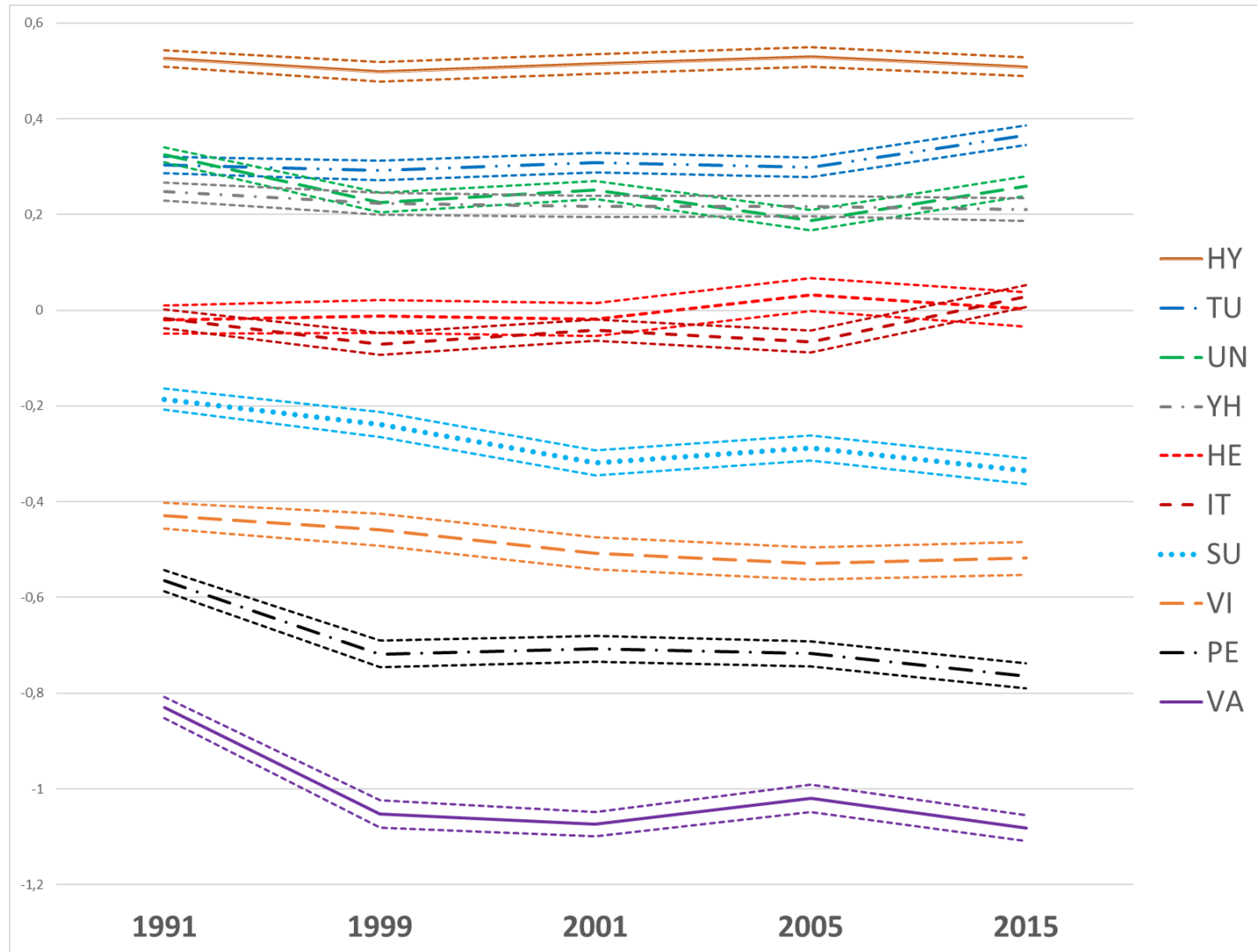
Schwartzin teoria arvojen universaalista rakenteesta ja merkityksistä

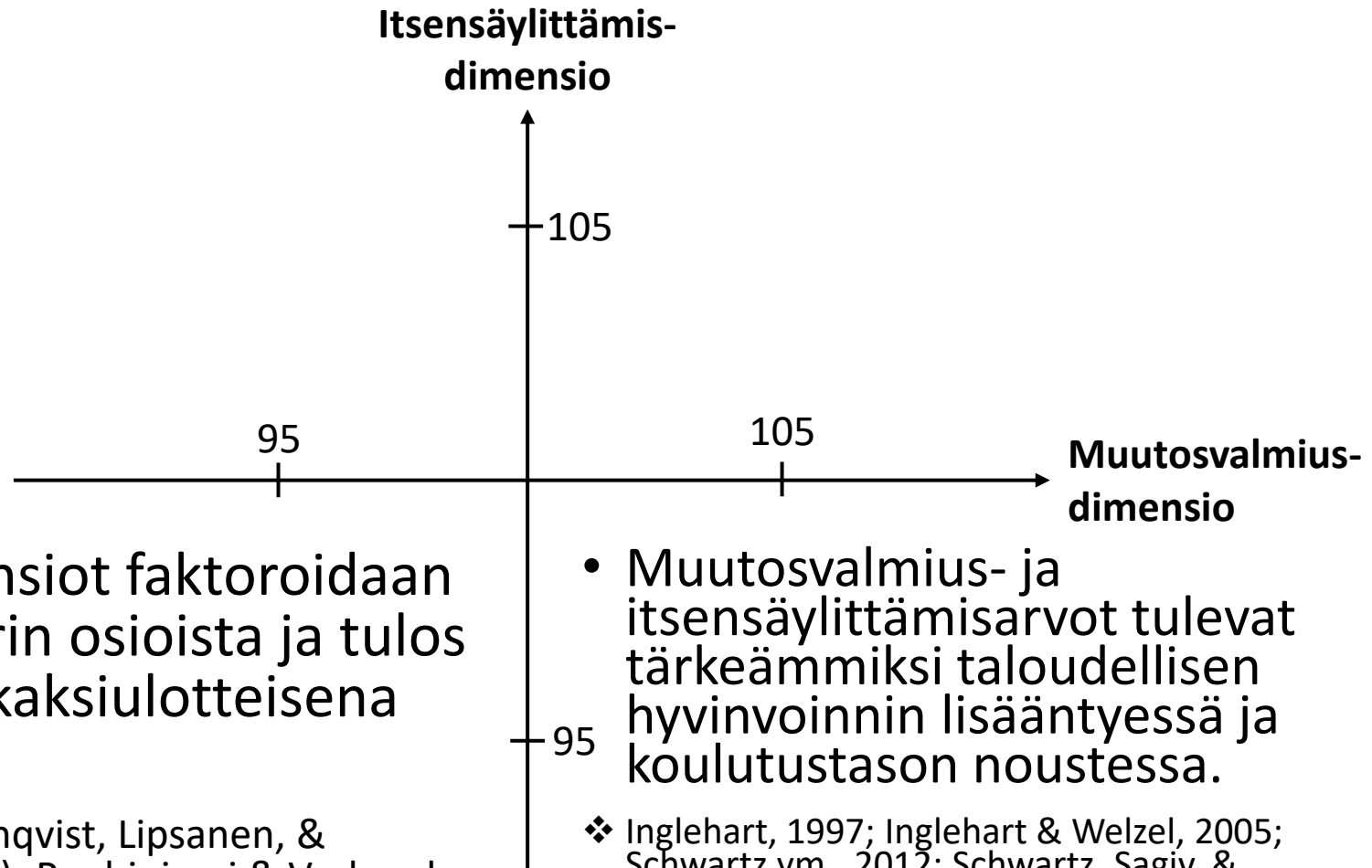
Schwartzin teoreettisen ideaalin mukainen arvokehä

Arvot muodostavat järjestelmän ja siksi myös muuttuvat järjestelmänä, eivät yksitellen.

Arvomuuutos Suomessa 1991-2015

Kun arvomuutosta tutkitaan arvojärjestelmän tasolla on siirryttävä arvodimensioille

- Arvodimensiot faktoroidaan arvomittarin osioista ja tulos esitetään kaksiulotteisena kuvana.

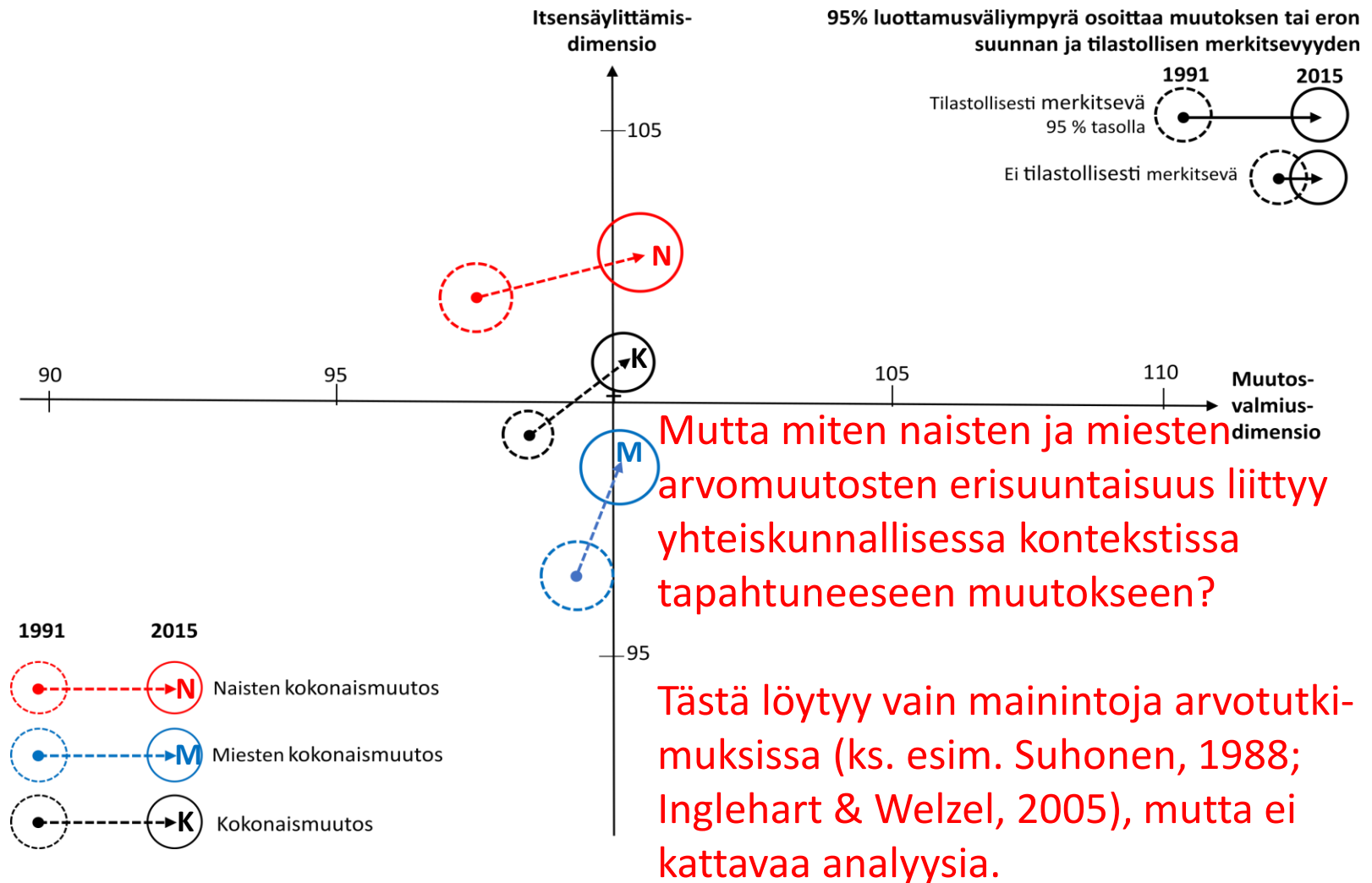
❖ Verkasalo, Lönnqvist, Lipsanen, & Helkama (2009); Puohiniemi & Verkasalo (2020); Puohiniemi (2022; 2023).

- Muutosvalmius- ja itsensäylittämisarvot tulevat tärkeämmiksi taloudellisen hyvinvoinnin lisääntyessä ja koulutustason noustessa.

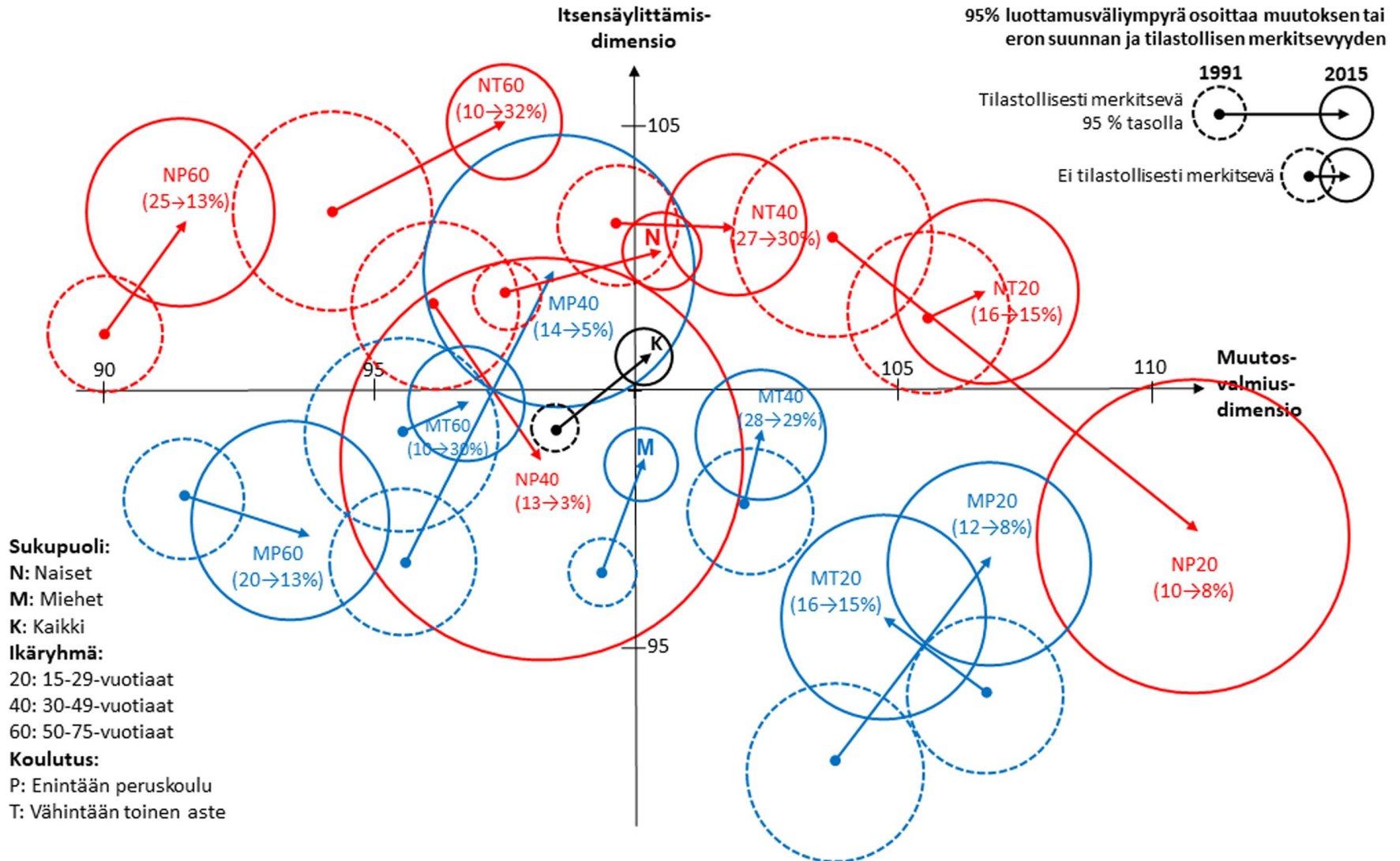
❖ Inglehart, 1997; Inglehart & Welzel, 2005; Schwartz ym., 2012; Schwartz, Sagiv, & Boehnke 2000; Schwartz & Sagie, 2000; Allen ym., 2007.

Näin kävi myös Suomessa 1991-2015

Suomalaiset arvokartalla **sukupuolen**, iän ja koulutuksen mukaisissa ryhmissä 1991 ja 2015

Sitten aikaan ja väestöryhmiin liittyvät yksityiskohdat

Zeitgeist, ajan henki – ilmiönä mittauksen kohteena

- Kun arvomuutoksia tutkittiin yhteiskunnallisessa kontekstissa, tunnistettiin myös ajan henki, zeitgeist (saksalaiset 1800-luvun alun romantikot; Dilthey, 1922; Boring, 1950).
- Zeitgeist ilmenee samansuuntaisina, yhteiskunnallisista ilmiöistä aiheutuvina arvomuutoksina kaikkien arvoissa (Hofstede 1980).
- **Oletus:** Tutkimusjakson zeitgeistiin vaikuttivat taloussuhdanteet, digitalisaatio, ympäristöasiat ja Euroopassa käyty sota.
- Zeitgeistiä on käytännössä mahdoton mitata suoraan, vaikka aikalaiset tunnistavatkin sen muutokset herkästi.
- **Siksi mittasimme zeitgeistiä sen seurausten eli arvomuutosten kautta (Puohiniemi & Verkasalo, 2020).**

Zeitgeistin mittaaminen arvomuutosten avulla

- Keskityttiin arvomuutoksiin 12 väestöryhmässä ajanjaksoilla 1981-1985, 1985-1987, 1987-1989, 1989-1991, 1991-1999, 1999-2001, 2001-2005 ja 2005-2015. Keskiarvovertailuja tarvittiin 728.
- Bonferroni korjauksen jälkeen vain **viisi prosenttia** arvomuutoksista pysyi merkitsevinä, koska Bonferroni leikkaa tuloksista sekä väärät positiiviset että **väärät negatiiviset**.
- Siksi kehitimme DS-kriteerin (Puohiniemi & Verkasalo 2020), jolla arvomuutoksia arvioidaan kahdella tilastollisella ja kahdella teoreettisella kriteerillä.
- Tilastollisten kriteerien mukaan arvomuutosten tulee olla:
  1. Tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,05$).
  2. Riittävän suuria Cohenin d :llä mitettuna. Suuruuden mittana Suomessa 1991-2015 havaitun arvomuutoksen mediaanin itseisarvo eli $d \leq -0,2$ tai $d \geq 0,2$.
- Teoreettisten kriteerien mukaan arvomuutosten tulee olla:
  1. Riittävän kattavia eli tapahduttava **"kaikkien"** arvoissa.
  2. Teoreettisesti päteviä eli on huomioitava **arvojen väliset tasapainotilat**.
- DS-kriteerin avulla **21 prosenttia** arvomuutoksista pysyi tilastollisesti merkitsevinä. Se riitti kattavaan zeitgeist-analyysiin.

Esimerkkinä 1990-luku: Laman kautta kasvuun

1991-1999: Miesten keskuudessa tapahtuneet arvomuutokset (soluissa Cohenin d-arvot)

	M Total (906; 627)	MP20 (104; 67)	MT20 (146; 91)	MP40 (128; 60)	MT40 (255; 189)	MP60 (182; 119)	MT60 (85; 100)
Kasvuarvot							
Hyväntahtoisuus	-0,1	-0,5	-0,2	0,1	-0,1	0,2	-0,4
Universalismi	-0,4	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4	-0,6	-0,3
Itseohjautuvuus	-0,1	-0,3	0,0	0,1	-0,1	-0,3	0,0
Virikkeisyys	0,0	0,1	0,2	-0,1	-0,1	0,0	-0,1
Hedonismi	0,1	0,1	-0,1	0,0	0,1	0,3	0,2
Suoriutuminen	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-0,1
Valta	-0,3	-0,1	-0,4	-0,7	-0,3	-0,4	-0,3
Perinteet	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1	-0,4	-0,4	-0,4
Turvallisuus	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	0,1	-0,1	0,1
Yhdenmukaisuus	0,0	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1

Virhe!

Virhe!

Zeitgeist-efekti: Lama ohi

Zeitgeist-efekti Karvis-efektinä

Suojaavat arvot

1991-1999: Naisten keskuudessa tapahtuneet arvomuutokset (soluissa Cohenin d-arvot)

	N Total (939; 681)	NP20 (90; 58)	NT20 (150; 92)	NP40 (116; 46)	NT40 (252; 240)	NP60 (229; 137)	NT60 (92; 104)
Kasvuarvot							
Hyväntahtoisuus	0,0	-0,1	0,0	-0,2	0,0	0,0	0,0
Universalismi	-0,2	0,2	-0,2	-0,3	-0,2	-0,5	-0,1
Itseohjautuvuus	-0,1	0,0	-0,3	0,0	0,0	-0,2	-0,6
Virikkeisyys	-0,1	-0,2	-0,1	0,1	0,1	-0,1	-0,1
Hedonismi	-0,1	-0,3	0,0	0,0	-0,2	0,2	0,1
Suoriutuminen	-0,1	-0,4	-0,3	-0,1	0,1	0,0	-0,3
Valta	-0,6	-0,8	-0,6	-0,4	-0,6	-0,4	-0,5
Perinteet	-0,4	-0,1	-0,4	-0,5	-0,5	-0,3	-0,4
Turvallisuus	-0,1	-0,7	0,2	-0,2	0,0	-0,1	0,1
Yhdenmukaisuus	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	-0,3	0,0	0,1

Virhe!

Virhe!

Zeitgeist-efekti: Lama ohi

Zeitgeist-efekti Karvis-efektinä

Suojaavat arvot

Merkittäviä havaintoja 1991-2015 (1)

- Yhteiskunnalliset, arvoekspressiiviset trendit (ympäristö, teknologia):
  - Vaikuttivat arvomuutoksen suuntaan koko jaksolla
  - Tuottivat arvoja samanlaistavan yhteiskunnallisen paineen.
- Paine kohdistui
  - Nuoriin ja keski-ikäisiin
  - Ikäihmiset eivät olleet paineelle yhtä herkkiä.
- Zeitgeist-efektit alkoivat vähetä 1990-luvun jälkeen ja katosivat 2000-luvulla.
- Todennäköisesti näemme zeitgeist-efektejä tulevissa mittauksissa esim. Venäjän hyökkäyssodan, uusien teknologioiden kuten tekoälyn, energiaongelmien, vihreän siirtymän, pandemioiden ym. seurauksena.

Merkittäviä havaintoja 1991-2015 (2)

- 1990-luvun zeitgeist-analyysin ”virheet” johtuvat siitä, että useat merkittävät ilmiöt vaikuttivat yhteiskuntaan samalla jaksolla.
- Sukupuolten erot unohdetaan usein arvotutkimuksissa
  - Nykyisin ne kuitenkin korostuvat.
  - Erot näkyvät paitsi arvomuutosten ajoittumisessa, myös niiden suunnissa.
- Ei yllätä, että naisten ja miesten arvomuutokset olivat eri suuntaisia, sillä kehitys oli jatkunut **jo vuodesta 2005**.
- Yllättävää oli se, että muutokset samanlaistivat nuorten ja keskiikäisten naisten ja miesten arvoja, toisin kuin ikäihmisten. Tämän taustalla oli se, että **sama infrastruktuuri vaikuttaa molempiin**.
- Suomessa yhteiskuntaa uudistavat nuoret ja naiset. Vakaimmin arvoistaan pitävät kiinni iäkkäät miehet.

A3-tutkimuksen arkisto avataan 16.5.2023

- kysely- ja haastatteluaineistojen keskenään vertailukelpoiset vuosien 1991, 1999, 2001, 2005 ja 2015 aineistot arkistoidaan ilman henkilötietoja pysyvästi Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön (käyttöehto B) nimellä **'Suomalaisten arvot ja arkielämä'**.
- Aineisto on suomenkielinen, sen koko on N=7095, kysely- ja haastattelu-lomakkeissa on sivuja yhteensä 116.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto vastaa aineiston käyttöön liittyviin kysymyksiin. Lisätietoa arkistoidusta aineistosta löytyy osoitteista:
  - www.fsd.tuni.fi
  - <https://www.facebook.com/tietoarkisto>
  - Palveluportaali Aila, <https://services.fsd.tuni.fi/>
- Sarjan tuorein **'Suomalaisten arvot ja arkielämä' 2015-aineisto (FSD3749)** julkaistaan Ailassa 16.5.2023. Muut sarjan aineistot prosessoidaan tutkimus-, opetus- ja opiskelukäyttöön myöhemmin.

Myös yrityksille koottu käyttäytymistieto on arkistoitu

- Kaikki seitsemän 1999-2005 tutkimukseen osallistunutta yritystä:
  - Kuntien eläkevakuutus
  - Liikenneturva
  - Sanoma Media Finland
  - Sinebrychoff
  - Suomen Punainen Risti
  - Veho
  - Yleisradio.
- antoivat luvan arkistoida niille kerätyt aineistot Yhteiskunta-tieteelliseen tietoarkeistoon samoin ehdoin Suomalaisten arvot ja arkielämä -aineiston kanssa.

Kolmas painos *‘Suomalaisen arvomaailman muutos, globalisaatio ja ajan henki’*-kirjasta julkaistaan 16.5.2023 eli samalla kun arkistoitu vuoden 2015 tutkimusaineisto avataan tutkijoiden käyttöön.

Kirjaa myyvät www.bod.fi ja monet muut verkkokirjakaupat.

Lisätietoa tutkimuksesta ja kirjoistani löytyy kotisivuiltani:

www.puohiniemi.fi

